

Uredništvo in upravnništvo:
Maribor, Koroške ulice 5.

„STRAŽA“

izhaja v ponedeljek, sredo in petek
popoldne.

Rokopisi se ne vračajo.

Z uredništvom se more govoriti
vsak dan od 11. do 12. ure dopold.

Telefon št. 113.

STRAŽA

Naročnina listu:

Celo leto 12 K
Pol leta 6 K
Četiri leta 3 K
Mesečno 1 K

Posamezne številke 10 v.

Zunaj Avstrije celo leto 17 K.

Inserati ali oznanila

se računijo s 15 vin. od 6 redne
petitvrste; pri večkratnih ozna-
nih velik popust.

Neodvisen političen list za slovensko ljudstvo.

Št. 123.

Maribor, dne 23. oktobra 1912.

Letnik IV.

Dan vstajenja — Vojska križa proti polumesecu.

(Piše prof. Anton Bezenšek.)

Zofija, 18. oktobra.

„In hoc signo vinces.“

Danes je napočil že dolgo pričakovani dan, ko se začne odklepiti okovi iz rok krščanskih sužnjov v Evropi. Tukaj, kakor v Belgradu in v Atenah, čitajo vladarji pred vojaštvom in narodom, pod milim nebom in v božjih hramih slavnostne vojne manifeste, kateri povzročajo povsod veliko navdušenost. Zdaj se gre v boj za križ sveti in za svobodo zlato.

V manifestu bolgarskega carja so posebno značilni sledeči stavki:

„Za Riško planino in tam za Rodopami naši bratje po krvi in veri do danes — 35 let po našem osvobojenju — niso mogli živeti, kakor se spodobi za človeka.“

Solze balkanskega sužnja, klici milijonov kristjanov so dirnili naša srca, srca njihovih sobratov in sovornikov, kateri imamo zahvaliti svobodo in mirno življenje velikej krščanski osvoboditeljki.

Naše miroljubje je pri kraju. Da pomoremu potlačenemu krščanskemu ljudstvu, ni drugega pripomočka kot orožje. Samo na ta način mu moremo ohraniti življenje in last. Anarhija na Turškem je škodljiva tudi za razvitek naše države.

Humano krščansko čuvstvo, sveta dolžnost, bratu pomagati, kadar mu grozi propast, ter čast in dostojanstvo Bolgarije so mi naložili dolžnost, poklicati sinove domovine naše pod zastavo.

Naše delo je pravo, veliko in sveto. S pobožnim upanjem na varstvo in pomoč Vsevišnjega narznanjam bolgarskemu narodu, da je vojska za človeške pravice kristjanov na Turškem napovedana!

Ta manifest je tiskan z debelimi pismenkami na velikih lepakih, prilepljen po oglih prestolnice, kakor tudi po vseh provincijalnih mestih, po vseh trgih in vaseh.

Čitajo ga starci, žene in otroci — možje in pa fantje so vsi pod orožjem na turški meji — čitajo s pozornostjo, kar piše car svojemu narodu o krščanskih sužnjih, o bratih, zločujočih pod turškim jar-

mom tam za planinami, o njihovem osvobojenju s pomočjo božjo in z narodnimi žrtvami. Starci se zamisljajo, žene in otroci na tihem solze pod vtiskom teh v srce segajočih besedi. Njih možje, brati in očetje pa med tem že korakajo junaški preko turške meje. Spremlja jih zvonjenje iz vseh cerkva, kakor da bi zvonilo k procesiji vstajenja.

Na najvišjem prostoru v Zofiji stoji nova veličanstvena cerkev sv. Aleksandra, sezidana prošla leta v spomin osvobojenja Bolgarije. V njej je velikanski zvon, čegar glas se le ob posebno svečanih prilikah razlega. To je gotovo največji zvon na cellem Balkanu. Kako mogočno on danes zvoni, celo uro doni in pritrkujejo mu drugi ubrani zvonovi. To dirne srce človeka, ako pomisli, da pomeni to zvonjenje odkritje nove dobe za kristijane in Slovane na Balkanu.

Prekrasen dan je danes. Zjutraj je napočila ona zora, o kateri poje hrvatski pesnik, da prinese dan Slovanom:

„Zora puca od Balkana,
Bit' će dana!“

Ta dan, ta zaželjeni dan je napočil. Zlato solnce sijé danes iz jasnega neba in topli hladno zemljo, ki leži v jesenskem počitku in ki bo poškopljena danes ali jutri obilo s človeško krvjo.

Brez žrtv ni odrešenja! Padlo jih bo mnogo na polju časti, a padli bodo v boju za „križ (križ) častni i slobodu zlatnu.“ Njih imena pa bodo slovela večno v spominu onega naroda, za čegar svobodo so se žrtvovali.

Jako lepe pridige so bile danes po vseh večjih cerkvah.

Pri onej pridigi, katero je imel s pobožno in rodoljubno navdušenostjo metropolit Metod v Staro-Zagorski katedrali, je bil navzoč car Ferdinand in kakor se od tam brzojavno poroča, je bil jako ganjen. Po končani pridigi je pa car sam od svojega prestola, ki je bil zanj v cerkvi pripravljen, prečital z visokim glasom in z veliko navdušenostjo — gornji manifest.

V tukajšnji stolnej cerkvi je bila pri službi božji navzoča carica, vsi bolgarski ministri, srbski polnomočni minister Spalajkovič in grški minister Panas. Pred cerkvenim vhodom je ljudstvo živahno pozdravljalo vse te visoke osebe.

Med službo božjo za srečno zmago je imel duhovnik dr. Stefan Cankov ginljiv govor, iz katerega posnemamo sledeče besede: „Nastopil je trenutek miharja in pravice. Mi bom preživeli en veliki teden, teden postov in pokore. A naj pomnimo, da nosimo križ na Golgoti in pričakujemo zmage križa nad polumesecem. Bože naš, Ti si hotel, da vzdignemo orožje, da gremo za svojim vojvodom ter da zmagamo s križem.“

Potem je zapelo duhovstvo z ljudstvom vred: „Z nami Bog“ in „Mnogajta ljeta carju Ferdinandu ter hrabrej armadi.“

Potem se je mnogobrojna množica, ki je polnila prestolno cerkev in trg okoli nje, počasi razšla resnih obrazov, a nadepolna, da bo Vsevišnji uslišal združeno molitev, naj bi bila zmaga križa nad polumesecem sijajna.

Važna socialna vprašanja.

O socializmu je imel v Ljudskem domu v Kranju zanimivo in poučno predavanje dr. Krek. Govornik je razložil, kaj je last, kaj zasebna in kaj javna last, in kako naj se last rabi. Kazal je žalostne posledice, ki pridejo, če človek rabi reči proti volji stvarnikovi in če med ljudmi ne vlada načelo pravičnosti in bratovske ljubezni. Mi imamo ne le pravice, ampak tudi dolžnosti do stvari. Rimljan pa teh dolžnosti ni poznal, ker ni poznal krščanskega načela. Nikdar ne sme nobeden rabiti kakšne stvari tako, da bi splošnosti z njo škodoval, če je tudi ta stvar njegova. Liberalizmu so ti pojmi tuji. Delajo se velikanske zveze podjetij, katere vodi ena roka, z namenom, da oderuhi lože bogate. Drugim ljudem se na ta način dela krivica in odtod prihaja draginja. Posameznik bi moral imeti pravico, da bi se uprl tej koncentraciji kapitala. Delajo se razni poizkusi, kako bi se nastopilo proti kapitalizmu. Socialist pravi: Javna oblast ali država naj vzame v roko vse pridelovanje. Ta rešitev bi za pridelovanje v raznih podjetjih ne bila popolna in dobra. Dobili bi veliko četo uradnikov. Vsa bi izkušal vleči veliko plačo, pa malo delati. Naše železnice, ki so v državnih rokah, slabo stojé. Javna last pač morajo biti premogokopi in vodne sile, ker to dvoje najbolj rabi veliki obrt, to dvoje naj se podržavi. V Kranju

PODLISTEK.

Narodni grbi na Murskem polju.

Zbral in napisal Janko Verbajnsčak.

(Dalje.)

Križevska župnija.

Ime vasi: Banovci. Ime grba: Lampiščak. — Lampiščak je precej velik hrastov gozd na vzhodni strani vasi, obdan od vseh strani s širokim in precej globokim jarkom. Torej že lega, kakor tudi ustno izročilo nam pravi, da je stal na tem mestu nekdanj močan grad grofov „Lampe“ (Lamberg?). Že v prastarih časih je moral biti ta kraj pomenljiv, že zaradi tega, ker leži komaj četr ure oddaljen od starodavnega Veržeja. Nas pa ne zanima tukaj tako zelo zgodovina vasi, kakor pa grb, katerega podoba še iz časov grajščakov hranijo na občinskem uradu. Na tej sliki je vpriporjen „lampiščak“ sledeče: Na sredini je velik gozd z gradom na sredini, obdanim z grajskim jarkom, okrog pa je prav živahen sejm. Vas Banovci je imela res nekdanj pravico sejma in lahko trdim, da mora biti ta zanimiva slika še iz tiste dobe. Po tej sliki je bila napravljena tudi zastava, podeljena od cesarja leta 1857.

Ime vasi: Boreci. Ime grba: miha.

Ime vasi: Bučočevci. Ime grba: kajerek (ta-le prvine je odprt in zategnjen e). — Nahrbtna torba, kakoršno še imajo dečki v šolo.

Ime vasi: Bunčani. Ime grba: cvrta. — Cvrta je nekaj jajčena jed. Sosedne vasi so izmislili prislovico: „Bunčka cvrta plot podrta“, s čim žalijo Bunčane na gostijah.

Ime vasi: Grabé. Ime grba: rak. — Tukaj pa omenim, da so tudi Grabé jedna izmed tistih vasi, ki so imele pred stoletji v svoji sredi močne gradove. Tukaj so po ustnem izročilu gospodovali grofje

Grabijanski, ki so bili gospodarji lepega kosa Murskega polja. Vendar še mi dozdej ni znan noben zgodovinski resničen podatek, le Puff navaja v svoji knjigi na strani 74 nagrobni spomenik Andraža Grabinskega, ki je umrl dne 14. aprila 1556, kot zadnji tega slavnega rodu. Iz grba (v rudečem mramorju rudninska lopata) posnamemo, da je bil oženjen s Polixeno pl. Reichenburg, ki ima v grbu kronanega tigra. Kakor sem zasledil, je bil to tisti grabinski grof, ki je moral na deželne stroške prodati svoj gradič veženskem vojvodi Margetiču. Njegov nagrobni spomenik je vzidan na levi zunanji strani mariborske stolnice.

Ime vasi: Grlava. Ime grba: žaba (rega). — Tudi na Grlavi je stal na mestu, kjer imajo sedaj posestniki Makovec, Heric in deloma Marinič svoje sadonosnike, gradič, takozvani „Dvorca“. Ne daleč od „Dvorca“ na južno-zapadni strani vasi pa je bila ob potu, kjer hodijo sedaj Krištančanje (k Sv. Križu, pristava tega gradu. O tem „Dvorcu“ vemo le malo. Nekoliko časa so gospodarili tukaj ljutomerski grofje, potem Oger Mihael Svetonič, tudi grofa Lamburga navajajo ustno izročilo (zgodovinskih podatkov o tem grofu se nam ni nič ohranilo), potem so prišli v posest tega gradu „Branečki grofje“ in slava tega „Dvorca“ je prenehala z neko grofico, zadnjim gospodarjem.

Ime vasi: Ključaroveci. Ime grba: gūjovina. (tudi črgovina). — Gūjovina je odeja za konje in tudi ljudi.

Ime vasi: Iljaševci. Ime grba: čas. — Na gostijah imajo obešeno steklenico na sredini stopa, v kateri je iz lesa izrezljan in lepo pobarvan človek, ki sedi na stolu z rokama navskriž.

Ime vasi: Kokoriči. Ime grba: Brūnbica. — To je godbeno orodje, podobno grški liri, ki dela posebno otrokom veliko veselje, ki bi neprenehoma imeli brūnbico v zobeh ter s palcem na pero brenkali.

Ime vasi: Krištanci. Ime grba: sürotka. — Sürotka je večja mlaka v vasi. Voda je vso leto nekako bela. Morda so sosedne vasi Krištance s tem hotele vznemiriti, češ, da imajo mesto vode sürotko, to je tista voda, ki se cedi iz mehkega sira. Na severo-vzhodni strani vasi je velik gozd, obdan z globokim jarkom. Tudi tukaj je stal svoje dni močan grad, ki pa se ni mogel uspešno braniti zoper navale divjih Turkov.

Ime vasi: Križevci. Ime grba: vajkar. — Vajkar, to je štreja ali klopčič rudeče niti, s katero zaznamuje gospodinja perilo.

Ime vasi: Logaroveci. Ime grba: hudič na lanci.

Ime vasi: Lukavci. Ime grba: botolenke. — Botolenke so debela, rudeča in precej kisle jabolka. Tukaj edino je še ostal gradič, ki pa je le ostanek nekdanjega močnega lukavskega gradu, ki je dolgo vrsto let gospodoval čez Mursko polje. Sedaj je ta gradič lastnina gospe Scheukl. Pred nedavnim časom so zopet napravili stolp, ki ga je moral baje dati podreti prejšnji posestnik gradu. Tik ob gradu je še pristava, katero imata zdaj dva posestnika.

Ime vasi: Stara nova ves. Ime grba: recak.

Ime vasi: Vučja ves. Ime grba: vuk (volk).

Ime vasi: Salinci. Ime grba: črešnje.

Veržejska župnija.

Ime trga: Veržej. Ime grba: kukavica. — Malo je na Slovenskem krajev, ki bi bili zgodovinsko tako pomenljivi, kakor je ta kraj. In kako tudi ne, saj je imel velik grad, kjer so stolovali verženški vojvodi, ki so se s svojo narodno vojsko v velikih krvavih bitkah odlikovali po svoji hrabrosti ter so bili takorekoč ščit Murskega polja.

Ljutomerska župnija.

Ime vasi: Babinci. Ime grba: rüsa. — Vtepeni kak rüsa“ je psovka. Rüsa je štirinogata in grozna žival, ki živi pa le v živi ljudski domačiji. (Konec prih.)